

УДК 343.13(477)

Б. М. Свірський

ВИЗНАЧЕННЯ ПРИНЦИПУ ПОВАГИ ДО ЛЮДСЬКОЇ ГІДНОСТІ У КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНИХ НОРМАХ

У статті досліджуються наукові поняття принципів права та її складової кримінально-процесуальних принципів, які визначають, що життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Визначено поняття гідності особи. Це морально-етична категорія, яка означає повагу і самоповагу людської особистості, невід'ємну та невідчужувану властивість людини як вищій цінності, що належить їй від народження.

Ключові слова: *принципи права, кримінально-процесуальні принципи, права і свободи людини, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека.*

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку суспільства виникла необхідність перегляду значної кількості існуючих до останнього часу уявлень про правові та наукові категорії. Це тим більш актуально, що курс на побудову демократичної, соціальної та правової держави Україна потребує критичного конструктивного аналізу досягнень і прорахунків загальнотеоретичної юридичної науки у минулому та її побудови на зовсім іншій, якісно досконалішій, методологічній основі.

Необхідність побудувати громадянське суспільство і таку, що йому відповідає, демократичну, соціальну, правову державу можливо тільки за умови комплексного, системного реформування всіх сфер суспільного життя. Складовою частиною такого реформування є правова реформа, яка має охопити більшість правових явищ.

Актуальність дослідження принципів права зумовлена також тим, що взагалі право почали розуміти в Україні зовсім по-новому. Його вже не обмежують тільки позитивістсько - нормативістським сприйняттям і тлумаченням. Право в нашій країні все більше переходить на позиції школи «класичного» і «відродженого» природного права, соціологічної юриспруденції.

Виклад основного матеріалу. Згідно з твердженнями В. Даля «принцип» - наукова чи моральна засада, підвалина, правило, основа, від якої не відступають". В українській мові під засадою розуміють основне вихідне положення якої-небудь системи. В сучасній російській мові під принципом розуміють керівні положення, основу системи, основні правила будь-якої діяльності, вихідні положення науки.

Оскільки кримінальний процес являє собою систему правових норм і заснованої на них діяльності, то в ньому теж можна виокремити основні вихідні положення, загальні правила, засади, які утворюють фундамент цієї системи.

Принципи кримінального процесу - це закріплені в законі основоположні ідеї, засади, найзагальніші положення, що визначають сутність, зміст і направленість діяльності суб'єктів процесу, спосіб і процесуальну форму їх діяльності та здійснення правосуддя, створюють систему гарантій встановлення істини, захисту прав і свобод людини та забезпечення справедливості правосуддя, засади, від яких не відступають, а їх порушення веде до скасування вироку та інших прийнятих за таких умов рішень у справі.

Принципи - це основні, найбільш загальні і керівні положення якого-небудь процесу, явища, вони невиведені з інших понять, первинні. Існує кілька видів зору щодо деяких ознак (властивостей), властивим принципам кримінального процесу, що в

остаточному підсумку позначається на їхньому теоретичному визначенні. Щодо таких ознак як загальність, первинність, обов'язковість до виконання, об'єктивність спостерігається, у цілому, єдність поглядів, але така ознака як закріплення в законі спостерігається не у всіх учених.

Отже, принципами кримінального процесу називаються теоретично обґрунтовані основні правові положення, ідеї, норми загального і керівного значення, що визначають побудову усіх форм, інститутів, стадій КСП і які забезпечують виконання задач, що стоять перед ним. Принципи виражають сутність і зміст кримінального процесу характеризують найважливіші його властивості і якісні риси, предмет і метод процесуального регулювання.

Принципи завжди являють собою первинні норми права, не виведені друг із друга і приватні норми, що обіймають більше, у яких конкретизується зміст принципів і які підлегли цим принципам.

Норми - принципи носять імперативний, владно-наказовий характер, містять обов'язкові розпорядження, виконання яких забезпечується всією сукупністю правових засобів, що мають на озброєнні в державі. Своєю метою вони мають людину і громадянина і відповідні державні органи. Органи держави, що ведуть процес, повинні діяти на основі встановлених принципів і несуть відповідальність за їхнє порушення.

Конституція України закріпила загально-правові принципи, що, виражаючи природу і сутність демократичної держави, містять гарантії прав і свободи людини і громадянина. Ці принципи виходять з визнання людини, його прав і свободи вищою цінністю.

Визнання, дотримання і захист прав і свободи людини і громадянина - обов'язок держави (Конституція України). Усвідомлюючи себе частиною світового співтовариства, народ України прийняв Конституцію України, у якій записані в загальновизнаному і відбиті в ряді міжнародно-правових документах права людини і громадянина, принципи правосуддя.

Відповідно до конституційних принципів у галузевому законодавстві - КПК утримуються норми, що мають основне, визначальне значення для всього судочинства.

Основні принципи записані в Конституції України, частина - у галузевому законодавстві - КПК і деяких інших законодавчих актах. Усі принципи нерозривно зв'язані між собою й створюють єдину сукупність правових початків, однаково значимих для досягнення цілей кримінального процесу. Кожний з них визначає таку сторону судочинства, без якої неможливо правильне здійснення його задач.

Принципи діють у рамках цілісної системи, де сутність і значення кожного принципу обумовлюються не тільки власним змістом, але і функціонуванням усієї системи, де порушення будь-якого принципу приводить звичайно до порушення інших принципів і тим самим до порушення законності при виробництві в справі.

Традиційно в юридичній літературі всі принципи кримінального процесу поділяють на конституційні (закріплені в Конституції держави) та інші (суто кримінально-процесуальні).

У новому Кримінальному процесуальному кодексу України (2012 р) засади кримінального провадження вперше закріплені в окремій главі. Такий підхід законодавця має виключно важливе значення, оскільки загальні засади кримінального провадження - це визначальні, фундаментальні, імперативні положення щодо закономірностей і найбільш суттєвих властивостей кримінального процесу, які обумовлюють їх значення як засобу для захисту прав і свобод людини і громадянина, а також для врегулювання діяльності органів та посадових осіб, які ведуть кримінальне провадження. Вони є керівними положеннями для закріплення завдань кримінального провадження, побудови його стадій, окремих проваджень, інститутів.

Загальні засади (принципи) відображають сутність, зміст та форму кримінального провадження держави, характеризують його історичний тип, національні традиції, визначають предмет та метод процесуального врегулювання, рівень розвитку теоретичної думки та національної культури, пануючу ідеологію та інші об'єктивні фактори.

Закріплені в статті 9 КПК загальні засади кримінального провадження визначаються статусом України як суверенної, незалежної, демократичної, соціальної правової держави, яка визнає людину, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпеку найвищою соціальною цінністю, а утвердження і забезпечення прав і свобод людини - головним своїм обов'язком (ст. 3 Конституції України) [1].

У загальних засадах кримінального провадження знайшли своє вираження найбільш прогресивні положення, які позиціонуються міжнародною спільнотою як міжнародно-правові стандарти кримінально-процесуальної діяльності, що містяться у Конституції України, Загальній декларації прав людини [2], Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод [3], Міжнародному пакті про громадянські та політичні права [4].

Усі засади кримінального провадження тісно пов'язані між собою, обумовлюють один одного, утворюють певну систему. Вони також мають наскрізний характер і діють у всіх його стадіях. Для кожної стадії характерне їх вираження певною мірою, однак без обмежень всі вони без винятку діють у стадії судового розгляду.

Значення загальних засад кримінального провадження як норм вищого ступеня нормативності полягає також у тому, що вони служать гарантією правосуддя, забезпечення прав і свобод людини, законних інтересів фізичних і юридичних осіб; є підґрунтям для тлумачення норм кримінального процесуального права та подолання прогалин у правовому регулюванні кримінальних процесуальних правовідносин (ч. 6 ст. 9 КПК); синхронізують всю систему норм кримінального процесуального права та забезпечують узгодженість кримінальних процесуальних інститутів та єдність процесуальної форми; служать основою й вихідними положеннями для вдосконалення окремих кримінально-процесуальних інститутів і норм права, розвитку процесуальної форми, подальшого реформування кримінального процесуального законодавства.

До критеріїв визначення певного положення принципом кримінального процесу слід відносити таку сукупність властивостей: 1) найбільш загальні, вихідні положення, ідеї, які мають фундаментальне значення для кримінального процесу; 2) ідеї, які закріплені в нормах права; 3) юридичне закріплені ідеї (положення), що мають значення, як правило, норм права найвищої юридичної сили і прямої дії (більшість із них закріплені в Конституції України, а самі норми Конституції є нормами найвищої юридичної сили, а отже визначають спрямованість, сутність і зміст окремих процесуальних інститутів - норми, які суперечать змісту принципів правосуддя, застосуванню не підлягають і повинні приводитись у відповідність з визначеними засадами; 4) принципово важливі засади, які діють у всіх або кількох стадіях кримінального процесу й обов'язково в його центральній стадії - стадії судового розгляду, а порушення будь-якого принципу означає незаконність рішення у справі й обов'язково тягне його скасування.

Слід додати, що принципи мають загальнообов'язковий характер для всіх учасників процесу; реалізація принципів кримінального процесу забезпечується засобами державного впливу; кримінально-процесуальний закон визначає правовий механізм реалізації та захисту принципів кримінального процесу.

Принципи кримінального процесу - це не пасивне закріплення об'єктивних закономірностей правового життя чи певних правових ідей, не абстрактне побажання, а

суттєвий засіб регулювання правовідносин у сфері кримінального судочинства. Вони являють собою акт волевиявлення держави, продукт свідомої законотворчості, і в цьому розумінні можуть виступати засобом розвитку процесуальної форми. Прикладом може бути нова Конституція України, в якій вперше були сформульовані такі принципи кримінального процесу, як змагальність, недопустимість примушування до свідчень проти самого себе, членів своєї сім'ї та своїх близьких родичів, знайшов юридичне визначення і розкриття принцип презумпції невинуватості обвинувачуваного.

У систем процесуального права принципи посідають домінуюче місце. Вони є першоджерелами для інших норм і інститутів, які виводяться з них і підпорядковуються нормам-принципам. Маючи високий ступень узагальненості, конкретизуючись в інших правилах,- зазначає Н. А. Громов,- принципи синхронізують всю систему процесуальних норм і надають глибоку єдність механізму кримінально-процесуального впливу [5].

Не можна недооцінювати значення принципів кримінального процесу. Недоліки та хиби правосуддя, - слушно зауважує М. Й. Коржанський,- особливо у сфері боротьби зі злочинністю, і найбільш значні та шкідливі наслідки їх виявляються якраз там і тоді, де і коли порушуються принципи [6].

Саме вони,- підкреслює В. Т. Маляренко,- є гарантією додержання прав і законних інтересів особи при провадженні у кримінальній справі [7].

Значення принципів кримінального процесу полягає в тому, що вони:

- є першоджерелом і становлять основу окремих інститутів кримінально-процесуального права;

- являють собою суттєві гарантії правосуддя, забезпечення прав і свобод людини, законних інтересів фізичних і юридичних осіб;

- дають юридичну базу для тлумачення конкретних кримінально-процесуальних норм та вирішення спірних питань;

- синхронізують всю систему процесуальних норм і забезпечують узгодженість кримінально-процесуальних інститутів і єдність процесуальної форми;

- служать основою і вихідним положенням для вдосконалення окремих кримінально-процесуальних інститутів і правових норм, розвитку процесуальної форми і процесуальних гарантій правосуддя;

Значення засад судочинства,- слушно зазначає В. Т. Маляренко,- вбачається не тільки у тому, що кожне рішення, прийняте з порушенням їх вимог, підлягає скасуванню, а й у тому, що вони вносять упорядкованість у випадках застосування права за аналогією, а також сприяють правильному розумінню змісту інших правових норм [8].

Більше того,- зазначає А. М. Колодій,- виражені в праві принципи стають принципами правосвідомості, внутрішнім регулятором поведінки людей [9]. Для осіб, які застосовують право,- вказує Ю. М. Грошевий,- "принципи є не лише керівництвом до дії, а й вимогою іти у встановленому напрямку відповідно до тієї ідеї, яка на цей час є провідною в даному суспільстві та державі [10].

Коли ми володіємо принципом - писав Віоле-ле-Дюк, - будь-яка творча робота є можливою, навіть легкою, йде правильним ходом, методично маючи результатом, якщо не шедевр, то хороші достойні твори [11].

У статті 11 КПК (далі стаття) знайшли втілення положення Конституції України, згідно з якими людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю (ст.3); ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поведженню чи покаранню (ст.28); кожен має право будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і

протиправних посягань (ст.55); кожен зобов'язаний неухильно додержуватися Конституції та законів України, не посягати на права і свободи, честь і гідність інших людей (ст. 68).

Положення ч. 1 цієї статті в загальних рисах відтворюють зміст концептуальних засад, що містяться у преамбулах ЗДПР та МПГПП, узгоджуються із ст. 3 КЗПЛ, Конвенцією ООН проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поведінки і покарання, чим й обумовлюють відповідність міжнародним стандартам захисту прав людини у кримінальному провадженні.

Ці положення, спрямовані на захист особи, її честі і гідності, передусім від будь-яких зловживань з боку тих посадових осіб, які наділені в кримінальному провадженні владними повноваженнями, що дозволяють їм застосовувати відносно учасників кримінального процесу заходи забезпечення кримінального провадження, у тому числі й запобіжні заходи, здійснювати інші дії, пов'язані з обмеженням прав і свобод людини.

У той же час ця стаття передбачає обов'язок органів і посадових осіб, які ведуть кримінальне провадження, вживати заходів до забезпечення поваги до людської гідності, прав і свобод одних учасників процесу від посягань інши.

Чинне законодавство не містить визначення поняття гідності. Традиційно під нею розуміють морально-етичну категорію, що означає повагу і самоповагу людської особистості, невід'ємну та невідчужувану властивість людини як вищій цінності, що належить їй від народження незалежно від того, як вона сама і довоколишні люди сприймають і оцінюють її особу. Свого часу Пленум Верховного Суду України у своїй постанові розтлумачив, що під гідністю слід розуміти визнання цінності кожної фізичної особи як унікальної біопсихосоціальної цінності. З честю пов'язується позитивна соціальна оцінка особи в очах оточуючих, яка ґрунтується на відповідності її діянь (поведінки) загальноприйнятим уявленням про добро і зло [12].

Права і свободи людини, про які йдеться у статті, - це певні можливості людини, необхідні для задоволення потреб її нормального існування та розвитку в конкретно-історичному соціумі, котрі об'єктивно зумовлюються досягнутим рівнем розвитку суспільства і мають бути загальними й рівними для всіх людей. Всі основні права людини, передбачені в розділі II Конституції України, є взаємозалежними, взаємопов'язаними і неподільними, але у кримінальному провадженні беззаперечно перш за все повинні бути забезпечені право на життя і здоров'я (статті 3, 27 Конституції України), на повагу до гідності (статті 3, 28 Конституції України), на свободу та особисту недоторканність (статті 29 Конституції України), на недоторканність житла, таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції (статті 30-31 Конституції України), на невтручання в особисте і сімейне життя (ст.32 Конституції України). Саме ці права є матеріальною основою та передумовою здійснення будь-яких інших прав.

У Міжнародному пакті про громадянські і політичні права відзначається - всі особи, позбавлені волі, мають право на гуманне поводження і поважання гідності, властивої людській особі. Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку, зобов'язує працівників правоохоронних органів, у тому числі і тих, що здійснюють розслідування, поважати і захищати гідність і права людини; зберігати в таємниці відомості конфіденційного характеру, отримувани в процесі своєї діяльності, якщо інтереси правосуддя не вимагають іншого; нетерпимо ставитись до будь-яких дій, які містять нелюдські чи такі, що принижують гідність людини, форми стосунків; забезпечувати охорону здоров'я затримуваних [13].

Повага та захист честі і гідності людини означає, по-перше, недопустимість дій, принижуючих честь і гідність людини (образ, погроз, насильства і т.д.); по-друге, недопустимість збирання, використання, зберігання та розголошення хибної, брудної,

принижуючої честь, гідність чи ділову репутацію людини недостовірної інформації; по-третє, з повагою ставитись до людини взагалі, до її індивідуального образу, поглядів, переконань, духовного життя, віри, мрій; нарешті - гарантованість відшкодування матеріальної і моральної шкоди, завданої приниженням честі і гідності людини, гарантованість судового захисту честі, гідності і ділової репутації людини.

Чинний КК України, передбачає кримінальну відповідальність за незаконне поміщення особи в психіатричний заклад (ст.151), незаконне позбавлення волі (ст.146), захоплення заручників (ст.147), торгівлю людьми (ст.149).

У кримінальному провадженні неприпустимі будь-які прояви катування, жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність особи, поводження чи покарання, погрози застосування такого поводження, утримування особи у принизливих умовах, примушування до дій, що принижують людську гідність.

У національному законодавстві термін «катування» визначений як умисне заподіяння сильного фізичного болю або фізичного чи морального страждання шляхом нанесення побоїв, мучення або інших насильницьких дій з метою примусити потерпілого чи іншу особу вчинити дії, що суперечать їх волі, у тому числі отримати від нього або іншої особи відомості чи визнання, або з метою покарати його чи іншу особу за дії, скоєні ним або іншою особою чи у скоєнні яких він або інша особа підозрюється, а також з метою залякування чи дискримінації його або інших осіб (ст.127 КК).

Конвенція ООН проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання запроваджує своє визначення, відповідно до якого «катування» означає будь-яку дію, якою будь-якій особі навмисно заподіюються сильний біль або страждання, фізичне чи моральне, щоб отримати від неї або від третьої особи відомості чи визнання, покарати її за дії, які вчинила вона або третя особа чи у вчиненні яких вона підозрюється, а також залякати чи примусити її або третю особу, чи з будь-якої причини, що ґрунтується на дискримінації будь-якого виду, коли такий біль або страждання заподіюються державними посадовими особами чи іншими особами, які виступають як офіційні, чи з їх підбурювання, чи з їх відома, чи за їх мовчазної згоди. У цей термін не включаються біль або страждання, що виникли внаслідок лише законних санкцій, невіддільні від цих санкцій чи спричиняються ними випадково.

Термін «жорстокі, нелюдські чи такі, що принижують гідність, види поводження або покарання» повинен тлумачитися таким чином, щоб забезпечити, по можливості, найбільш широкий захист проти зловживань фізичного чи психологічного характеру, включаючи утримання затриманої чи ув'язненої особи в умовах, які позбавляють її, тимчасово або постійно, будь-якого з її природних почуттів: зору, слуху, просторової або часової орієнтації, та які можуть викликати стрес, почуття жаху чи неспокою, здатні принизити чи образити її, зломити її фізичний чи моральний опір (див: Примітка до принципу 6 Зводу принципів захисту всіх осіб, які піддаються затриманню чи ув'язненню будь-яким чином, затвердженого резолюцією 43/173 Генеральної асамблеї ООН від 9 грудня 1988 р.).

Жорстокими й такими, що ображають особисту гідність, необхідно вважати дії, які завдають особі особливого фізичного болю чи моральних страждань. Як зазначив Пленум ВСУ у своїй постанові вони можуть полягати у протиправному застосуванні спеціальних засобів (наручники, гумові кийки, отруйні гази, водомети тощо), тривалому позбавленні людини їжі, води, тепла, залишенні її у шкідливих для здоров'я умовах, використанні вогню, електроструму, кислоти, лугу, радіоактивних речовин, отрути, а також у приниженні честі, гідності, заподіянні душевних переживань, глумління тощо» [14].

Стаття 11 КПК є однією із загальних засад кримінального судочинства, яка має втілення у положеннях, що стосуються окремих кримінально-процесуальних процедур. Зокрема, слідчий суддя, суд може прийняти рішення про здійснення кримінального провадження у закритому судовому засіданні у випадку необхідності запобігти розголошенню відомостей про особисте та сімейне життя чи обставин, які принижують гідність особи (п.3ч.2 ст. 27 КПК); отримання доказів внаслідок катування, жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність особи, поводження або погрози застосування такого поводження тягне за собою визнання їх недопустимими (ч. 1, п. 2 ч. 2 ст. 87 КПК); проведення слідчого експерименту допускається за умови, що при цьому не створюється небезпека для життя і здоров'я осіб, які беруть у ньому участь, чи оточуючих, не принижуються їхні честь і гідність, не завдається шкода (ч. 4 ст. 240 КПК); при освідуванні не допускаються дії, які принижують честь і гідність особи або небезпечні для її здоров'я (ч. 4 ст. 241 КПК); перед вирішенням питання про передачу засудженої особи для відбування покарання з України до іноземної держави остання має надати гарантії того, що засуджений не буде підданий катуванню або іншому жорстокому, нелюдському чи такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню (ч. 2 ст. 606 КПК) тощо.

Цією статтею кожному надається право захищати всіма засобами, що не заборонені законом, свою людську гідність, права, свободи та інтереси, порушені під час здійснення кримінального провадження. Положення цієї частини статті кореспондує гарантіям, які містяться у ч. 5 ст. 55 Конституції України.

Висновок. Під засобами захисту в контексті статті слід розуміти право особи на всі форми оскарження дій (бездіяльності) посадових осіб, які здійснюють провадження, право звернення до суду, органів державної влади, місцевого самоврядування, громадських організацій. Зокрема, рішення дії чи бездіяльності органів досудового розслідування, прокурора, слідчого судді під час досудового розслідування можуть бути оскаржені особою відповідно до вимог гл. 26 КПК; судові рішення, які були ухвалені судами першої інстанції і не набрали законної сили можуть бути оскаржені в апеляційному порядку (гл. 31 КПК); вироки та інші рішення після їх перегляду в апеляційному порядку, а також визначені в законі рішення суду апеляційної інстанції також можуть бути оскаржені в касаційному порядку (гл. 32 КПК).

Відповідно до Конституції України кожен має право звертатися за захистом своїх прав до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, а після використання всіх національних засобів правового захисту звертатися за захистом своїх прав і свобод до відповідних міжнародних організацій.

Список використаної літератури

1. Конституція України // Голос України. - 1996. - № 138.
2. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948р. // Права людини в Україні. – Вип.-21. – К., 1998. – С.31-36.
3. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод: ратифікований Україною 17.07. 1997 р., Закон України № 475/97 ВР) // Міжнар. док. від 04.11.1950р.
4. Міжнародному пакті про громадянські та політичні права від 16 грудня 1966р. // Права людини в Україні. – Вип.-21. – К., 1998. – С.37-55.
5. Громов Н. А. Уголовный кодекс России / Н.А. Громов. - М.: Юрист, 1998.
6. Коржанський М. Й. Нариси кримінального права / М. Й. Коржанський. -К., 1999. – 208 с.
7. Маляренко В. Т. Конституційні засади кримінального судочинства / В. Т. Маляренко. - К.: Юринком Інтер, 1999.
8. Маляренко В. Т. Поняття, загальна характеристика та класифікація основних засад кримінального судочинства / В. Т. Маляренко // Вісник Верховного Суду України. -

1999. - №1. – С. 40-45

9. Колодій А. М. Принципи права України / А. М. Колодій. – К.: Юринком Інтер -1998. – 208 с.

10. Кримінальний процес України/ за ред. Ю. М. Грошового, В. М. Хотенця. - Харків: Право, 2000. – 480 с.

11. Виоле ле Дюк Беседы об архитектуре / ле Дюк Виоле. – М.: Изд-во Всесоюзной Академии Архитектуры, 1937. – 249 с.

12. Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 27 лютого 2009 р. № 1

13. Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку // Міжн. Док. прийнятий Генеральною Асамблеєю ООН 17 грудня 1979 року, резолюція 34/169

14. Про судову практику у справах про перевищення влади або службових повноважень : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 26 грудня 2003 р. № 15

Стаття надійшла до редакції 17.12.2013 р.

V. M. Svirskyi

DEFINITION OF THE PRINCIPLES OF RESPECT FOR HUMAN DIGNITY IN THE CRIMINAL PROCEDURAL RULES

The article examines scientific concepts of the principles of law and components of the criminal procedure principles that determine that live, health, honor, dignity, immunity, and security are recognized to be the highest social values in Ukraine. The author determines the concept of personal dignity. It is described as a moral and ethical category which implies respect and self-esteem of a human personality; it is an integral and inalienable personal feature being the highest value that is granted to a person at birth.

Keywords: principles of law, criminal procedure principles, human rights and freedoms, life, health, honor, dignity, immunity and safety of a person.

УДК 341.018

О. Г. Турченко

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВИ ЗА СВОЮ БЕЗПЕКУ

Стаття присвячена виявленню особливостей реалізації відповідальності держави за власну безпеку та дослідженню питання щодо поєднання у міжнародному праві двох засад – об'єктивного (міжнародно-правових відносин) та суб'єктивного (державного суверенітету).

Ключові слова: безпека, міжнародна безпека, відповідальність за безпеку, суверенітет.

Постановка проблеми. Обов'язковою ознакою створення будь-якої системи є її здатність забезпечити головну потребу людини – безпеку. В якій системі ця здатність буде вищою, або, яка система продемонструє за допомогою застосування засобів впливу різного рівня цю здатність, у тій системі і побажає опинитись більшість людей. У сучасних умовах слід розглядати не персоніфіковану небезпеку як таку (від конкретної держави), а реально осмислювати небезпеки і загрози як категорії і явища, виходячи з джерела небезпеки і характеру загрози [1, с. 14].

Нова епоха геополітичної реальності, а також розвиток постіндустріального, з одночасним формуванням інформаційного суспільства, свідчить і про певну епоху безпекоренесансу, що супроводжується не лише удосконаленням різноманітних заходів